

Teuvo Ruohoranta

VIHAN LIESKAT

Vihan lieskat

Kirjoittajan luovuuden lisäksi romaanin syntyminen
vaatii vaimon kärsivällisyyttä – kiitos Kirsti!

- Teuvo

Teuvo Ruohorannan aikaisemmat romaanit:

Tuiskun talvi (BoD, 2017)

Martan polkka (BoD, 2022)

Teuvo Ruohoranta

Vihan lieskat

Rikosromaani

Copyright: © 2024 Teuvo Ruohoranta

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt,
Saksa

ISBN: 978-952-80-7143-3

Ensimmäinen luku

1960

Olin isän apuna pesemässä tallista ulos ajettua autoa. Nostelimme auton sisältä kumiset lattiamatot pois, kuurasimme ja jätimme kuivumaan pihanurmelle. Jynssäsin sienellä auton kyljet ja konepellin, isä puhdisti katon, sekä takaluukun päällisen. Huuhtelimme pesuaineen pois kaatamalla auton päälle monta ämpärillistä vettä ja lopulta kuivasimme säämisköillä. Sitten levitimme purkista vahaa, joka olikin työläämpää, varsinkin se kiillottaminen. Lopulta auto kuitenkin kiilteli siinä pihassa auringon valossa niin että melkein silmiä häikäisi.

Vihreä Ford Zephyr oli ostettu vähän käytettynä muutamia vuosia sitten. Siinä oli kuusisylinterinen moottori, rattivaihteisto ja nahkaiset istuimet. Se oli paljon tilavampi kuin Topi-enon Skoda, ja kyytikin miellyttävämpää.

Isä ryhtyi sovitteluun lattiamattoja takaisin autoon kurkotellen sisäpuolelle takapuoli pitkällä. Äiti ja yhdeksänvuotias pikkusiskoni Jaana tulivat sisältä kasseineen, noutivat autotallista pyörät ja ryhtyivät asettelemaan kasseja tarakalle. Isä oikaisi selkensä auton uumenista: - Saatteko varmasti kuljetettua tavarat pyörän tarakalla?

- Ei meillä ole paljon ostettavaa, äiti vastasi miettimättä ja oli jo nousemassa pyörän selkään, mutta kääntyi vielä puhumaan minulle. - Valto. Tuleeko se Ossi aamupäivällä?

- Joo. Me pakataan omat tavarat.

- Hyvä. Iltapäivällä tehdään vielä yhdessä lopulliset tarkistukset, että kaikki tarvittava tulee mukaan.

Äiti ja Jaana nousivat pyöriensä päälle ja polkaisivat pihasta kadulle. Isä työntyi taas Zephyrin sisälle. Otin trasselitukon ja pyyhin käsistäni autovahaa. Jäin odottelemaan, jos isä vaikka tarvitsisi vielä apuani.

Koulut olivat päättyneet muutamia päiviä sitten ja olin suorittanut ensimmäisen oppikoululuokkani. Edessä olisi kesäloma. Myös vanhemmillani alkoi kesäloma; äiti oli kansakoulunopettaja ja isä opetti ammattikoulussa.

Olimme lähdössä kesäloman viettoon maalle kaksi kesää sitten valmistuneelle huvilalle. Mukaamme lähtisi myös parin korttelin päässä asuva Ossi-serkkuni. Ossin äiti, Siiri-tätini, oli töissä tarjoilijana ravintola Heino-lanhovissa ja hänen lomansa alkaisi vasta myöhemmin kesällä.

Olimme Ossin kanssa samanikäisiä ja käyneet kansakoulua samalla luokalla, mutta viime syksynä koulutiemme erosivat aloittaessani oppikoulun. Emme ole koko aikaa olleet samassa luokassa, koska sodanjälkeisten suurten ikäluokkien oppilasmäärät olivat täyttäneet Heinolan koulut niin, että oppilaita jouduttiin sijoittamaan rinnakkaisluokkiin, sekä aamu- ja iltavuoroihin.

Äitini oli meillä opettajana yhden luokan ja hän ihastui Ossin erinomaiseen laulutaitoon. Siitä lähtien Ossi onkin esittänyt yksinlaulua koulun joulu- ja kevätkuuhlien lisäksi myös äitienpäiväjuhlissa. Ossia ei yhtään jännitä esiintyminen ja hän pitää laulamista. Ensimmäiset muistikuvani Ossin laulutaidosta olivat jo ennen kouluikäämme Naavarannan mummolasta Juho-vaarin ja Katri-mummon yllyttäessä Ossia laulamaan. Eikä ne olleet mitään lastenlauluja, vaan Ossi laulaa luikautteli radiosta kuulemiaan iskelmiä ja tanssikappaleita. Ihmettelin, miten Ossin muistiin jäi niin helposti radiosta laulujen sanoja. Itse en niitä oppinut, vaikka koululäksyjen ulkoa oppimisessa minulla ei ollut vaikeuksia. Ei minulle laulujen sanojen oppimisesta olisi mitään hyötyä ollutkaan, koska ääneni oli surkea, enkä pysynyt nuotissa. Laulunumeroni oli kuutonen, Ossilla kymppi.

Kysyin äidiltä, miksen osannut laulaa nuotilleen samalla tavalla kuin Ossi. Äiti vastasi, ettei kaikilla ollut nuottikorvaa, eikä sellaisia laulunlahjoja kuin Ossilla. Kun kysyin mistä Ossi oli laulunlahjoja saanut, niin siihen äiti vastasi jotenkin epämääräisesti, puhui ensin periytymisestä, mutta sanoi sitten, ettei ollut varma mistä Ossin laulunlahjat oli peräisin.

Minulla oli kuitenkin asiasta jonkilaista tietoa. Siiritädin aviomies oli kaatunut sodassa, eikä heille ehtinyt tulla lapsia. Muutaman vuoden kuluttua Siirille syntyi poika, Ossi, jonka isää Siiri ei suostunut paljastamaan. Useimpien arvailujen mukaan Ossin isä oli Heinolan tanssiravintoloissa esiintymässä käynyt valtakunnallisesti tunnettu laulaja, jolta poika oli perinyt laulutaitonsa. Tosin Topi-enomme on myös erinomainen laulaja, mutta yleisesti oltiin sitä mieltä, että Ossin laulunlahjat periytyivät siltä tunnetulta laulajalta, jonka kanssa Siirillä tiedettiin olleen lemmenpeliä. Tiesin kyllä, että sellaisen lemmenpelin seurauksena voi syntyä lapsi.

Ne olivat niitä aikuisten asioita, joita meille ei alettua selvittämään, mutta minulla oli tarkat korvat, joilla kuulin usein asioita, jotka eivät olleet niille tarkoitettu. Ossi oli kuullut samoja asioita, eikä se isättömyyttään paljon murehtinut, eikä me kahdestaan siitä puhuttu kuin joskus ihan sivumennen. Olin ymmärtänyt, että samassa talossa asuva Topi-eno oli Ossille jonkinlainen isän korvike, vaikka hänellä oli omakin perhe.

Reppuselkäinen Ossi kurvasi pyörällään pihaan: - Terve!

Menimme sisälle ja pesin vessassa käteni saippualla. Noustiin yläkertaan huoneeseeni. Ossi heitti repun selästään ja rupesi selaamaan kirjahyllyn lehtipinoa. Jaana nukkui kanssani samassa huoneessa, mutta oli siirtänyt tavaroitaan viereiseen huoneeseen, jota käytettiin vieraiden yöpymishuoneena. Jaana oli kinunnut päästä nukkumaankin siihen huoneeseen, ja syksystä lähtien se oli hänelle luvattu.

Meillä Ossin kanssa oli tarkoitus valita lukemista huvilalle. Ossi alkoi selata kirjahyllyn alatasojen lehtipinoja, ylempänä hyllyillä olevat kirjat eivät häntä kiinnostaneet. Ossin sarjakuvasankari oli Mandrake Taikuri. Pienempinä leikimme Mandrake Taikurin perhettä ja Ossi osasi esittää mainiosti Mandrakea, minä yritin olla hänen palvelijansa Lothar. Joskus pyysimme Jaanan esittämään Mandraken tyttöystävää Nardaa, mutta Ossin mielestä Jaana oli niin kömpelö, ettei se tuntunut hauskalta. Mandraken perheeseen kuului vielä kiinalainen kokki, mutta emme löytäneet näyttelemään ketään niin lihavaa ihmistä, joten jätimme roolin pois.

Omat suosikkisankarini olivat Tex Willer, Pecos Bill ja Fantom. Minulle ei enää sarjakuvalehtiä tullut, olin alkanut lukemaan poikien seikkailukirjoja. Lainasin kyllä joskus Ossin lehtiä, jotta osasin keskustella hänen kanssaan sankareitten seikkailuista.

Ossin repussa oli jo kotoaan mukaansa ottamiaan lehtiä, mutta hän valitsi vielä hyllystä muutaman; ne olivat Ossin omia lehtiä, joita en ollut hänelle palauttanut. Minulle tuli Joka Poika-lehti, sujautin niitä omaan reppuuni, sekä pari kirjaa, uusimpia Pertsan ja Kilun seikkailuja. Tiesimme, että kaupunkikäynneillä voisimme hankkia lisää lukemista, jos tarvetta tulisi.

Olimme jo edellisenä päivänä sopineet, että kävisimme tänään ostamassa onkitarvikkeita. Etsin lompakkoni ja muistin isän luvanneen minulla palkan autonpeusta.

- Unohdin lompakon kotiin! Ossi puolestaan muisti.
- Pitää käydä hakemassa.

Laskeuduimme yläkerrasta pihaan. En ehtinyt pyytää autonpesupalkkaani, sillä isä kaivoi lompakosta setelin ja ojensi minulle. - Tässä palkkasi.

Kiitin ja ilmoitimme lähtevämme onkiostoksille. - Onko Ossilla rahaa? isä huolehti.

- On mulla... pitää vaan hakea lompakko, kun unohdin kotiin.

- Muista Valto tulla ajoissa syömään! Isä huikkasi peräämme, kun olimme jo menossa pyöriemme päällä.

Poljimme Plaaninmäen asuntoalueella parin korttelin päähän Ossin kotitalolle. Jäin odottamaan pihaan Ossin mentyä noutamaan lompakkoaan. Talo oli isompi meidän taloamme, koska siinä oli kaksi eri huoneistoa. Talon olivat siihen vähän ennen talvisodan syttymistä rakentaneet Topi-eno ja Siirin mies Onni, joka ei ehtinyt talossa kauan asua, koska kaatui jatkosodassa. Talon toisessa päädyssä asuivat Topi ja Kerttu, sekä lapset Meeri ja Raili. Topi oli kirvesmies ja töissä rakennusliike Reposella, Kerttu myyjänä osuuskaupassa.

Äiti on kertonut, että talon rakennuspuut kaadettiin heidän syntymäkotinsa Naavarannan metsästä, veistettiin ja sahattiin rakennustarvikkeiksi, ja tuotiin hevosilla Ruotsalaisen jäätä pitkin Heinolaan. Toistakymmentä vuotta myöhemmin meidän talomme rakennustarvikkeet matkasivat samaa reittiä viimeisiä kevätjäitä pitkin Plaaninmäelle. Äiti onkin joskus sanonut kuulevansa Naavarannan metsien honkien huminan, kun talossa oli hiirenhiljaista.

Topi oli nikkaroinut sodan jälkeen talon yläkertaan yhdet lisähuoneet, sekä omalle puolelleen, että Siirille.

Niissä oli pidetty vuokralaisia, mutta lasten kasvaessa Topin puolen huone oli annettu tyttöjen käyttöön ja Siirin yläkerran huone Ossille. Myöhemmin Topi oli laajentanut taloa omalta puoleltaan ja tehnyt alakertaan yhden kamarin lisää.

Meeri-serkku oli jo aikuinen ja töissä Reuma-sairaan keittiössä, mutta asui vielä kotona. Raili oli minua kolme vuotta vanhempi ja kävi oppikoulua. Vaikka Siiri ja Topi asuivat omissa huusholleissaan, niin tiesin niitten olevan kuin yhtä perhettä. Minusta Topi-eno oli hauska, osasi pelleillä ja esittää taidokkaasti J. Alfred Tannerin ja Hiski Salomaan kuplettilauluja. Ossi kertoi, että kun niillä kävi lauantaisin vieraita, Topi tarjosi viinaryppyjä ja otti itsekin. Topi muuttui hauskemmaksi, eikä rähinöinyt kuten monet humalaiset. Topi tunnettiin myös hyvänä näyttelijänä, esiintyi Työväenyhdistyksen iltamien näytelmissä, ja joskus Kerttu nimittelikin miestänsä ”mokomaksi komeljanttariksi.”

Olin vähän kateellinen Ossille, mielestäni heidän talossaan oli paljon hauskempi asua. Pidin kyllä kovasti vanhemmistani, mutta joskus he vaikuttivat vähän tylsiltä. Toki ymmärsin olevani onnekkaampi kuin Ossi, sillä vanhempani olivat käyneet enemmän kouluja ja työskentelivät paremmin palkatuissa ammateissa.

Plaanin kaupunginosan ja varsinaisen keskustan välissä oli peltoja, joissa muistan vielä viime kesänä kasvaneen ainakin kauraa ja perunaa. Nyt pellot olivat kevätmuokkauksen jäljiltä vielä mustalla mullalla. Annoimme

pyöriemme rullata vapaasti mäkeä alas tutulla kadulla. Mielestäni kaupunki alkoi vasta paloaseman kohdalla, jossa sijaitsi myös poliisilaitos. Kaupunkiin rakennettiin kerrostaloja, jotka näkyivät Plaaninmäelle saakka ja isä sanoi, että Heinola alkoi näyttää oikealta kaupungilta.

Käännyimme risteyksestä oikealle, Lampikadulle. Poljimme hotelli Seurahuoneen ohitse maalaisten pysäkiksi kutsuttuun kadunkulmaan, jossa maaseudulta tulevat ihmiset odottelivat linjureita, tai jäivät niistä pois. Siitä oli lyhyempi matka torille ja kaupungin keskustan liikkeisiin kuin linja-autoasemalta. Maalaisten pysäkillä oli myös kiosk, josta kävimme Ossin kanssa ostamassa joskus jäätelöä tai karkkeja. Saatoimme myös jäädä kuuntelemaan penkeillä istuvien maalaisukkojen juttuja, vaikka vanhempamme olivat sen meiltä kieltäneet. Kioskin vieressä oli myös käymälä, jonne meitä oli erityisesti kielletty menemästä, koska siellä sanottiin käyvän ”miesrakastajia”. Emme saaneet vanhemmiltamme tietää mitä sellaiset olivat, mutta Topi-enomme selvitti niiden olevan sellaisia miehiä, jotka tykkäsivät toisista miehistä, niitä kutsuttiin myös homoseksuaaleiksi ja harjoittivat haureutta miesten puolella sijaitsevien käymäläkoppien seinissä olevien reikien kautta. Tulimme Ossin kanssa entistä uteliaimmiksi ja tietysti kävimme tutkimassa käymäläkoppien reikiä, mutta emme sittenkään ymmärtäneet sitä ”haureuden harjoittamista”. Emme kuitenkaan kyselleet Topilta enempää.

Emme olleet Ossin kanssa käyneet vielä uimassa, sillä kylpylän vesiliukumäkeä ei ollut avattu käyttöön. Toki uimaranta oli käytössä, mutta päätimme aloittaa

uimiset vasta maalla huvilan rannassa. Suuntasimme torille, jossa elämä oli vilkkaimmillaan näin aamupäivällä. Hevospuomissa oli kaksi torikauppiaiden hevosta, vaikka hevoset kaupungissa olivat vähentyneet sitä mukaa kuin autot lisääntyneet. Toripenkeillä myytiin tähän vuodenaikaan runsaasti puutarhakasvien taimia, mutta kaupan oli myös palvilihaa, saapashousuja, pitsiliinoja, pärekoreja, tuokkosia ja harjoja. Ensimmäisiä saunavastoja näytti myös olevan.

Kalakauppiaita ei näkynyt enää ainuttakaan, olivat saaneet saaliinsa myydyksi. Monesti olimme Ossin kanssa ihmetelleet kuinka taitavasti ne käyttelivät puntaria kaloja asiakkaille punnitessaan. Olimmekin nimenneet erään Paason kylän kalastajan ”puntarimestariksi”. Tiesimme kuinka vaikeaa ja taitoa vaativaa painavan puntarin käsittely oli, sillä maalla olimme saaneet yrittää punnitsemista mummolan puntarilla.

Runsaimmillaan Heinolan torin valikoima oli elokuussa, jolloin maalaiset toivat satoaan myytäväksi, ja tietysti markkinapäivät olivat ihan asia erikseen. Markkinapäivinä täytyi myös aivan toria vastapäätä kadun toisella puolella sijaitseva ravintola Kultainen Kiulu maalaisisännistä, jotka menivät sinne naukkailemaan viinaryyppyjä; talvella lämmikkeeksi, kesällä janon sammuttamiseksi. Ne, jotka eivät viinasta perustaneet, poikkesivat torin kulman Oululaisen kahvilaan. Käydessäni pikkupoikana vanhempieni kanssa torilla, kahvilan paikalla oli vielä bensiiniasema. Vanhempieni jäätystä torille juttelemaan tuttujen kanssa, minä hiippailin

katselemaan, kun autojen tankkeihin pumpattiin polttoainetta.

Ossi silmäili autojen rivistöä torin pysäköintiruu-
duissa. - Siellä on Kousan Aatun Buick!

Minäkin näin kiiltäväkyllisen huomiota herättävän
ison mustan auton torin laidassa. - Mennääs katsomaan!

Aatami Kousa asui Kousanniemen kylässä Mänty-
harjun pitäjän puolella neljänkymmenen kilometrin
päässä Heinolasta, mutta kävi usein asioillaan kaupun-
gissa, joten huomiota herättävä Buick oli tullut heinola-
laisille tutuksi. Aika monet tunsivat myös auton omista-
jan. Kaupungilla puhuttiin, kuinka varakas ison talon
isäntä Aatami Kousa oli joskus menneinä vuosina tar-
jonnut hienoja alkoholijuomia pöytäseurueelleen istues-
saan iltaa sotakavereittensa kanssa Heinolan ravinto-
loissa. Isäni Kaarlo Talvensalo kuului niihin sotakave-
reihin. Luutnantti Talvensalo oli ollut komppanianpääl-
likkönä joukko-osastossa, jossa Aatami Kousa palveli
sotatehtävissä. Nämä illanistujaiset olivat kuulemma
harventuneet, joihin oli puheitten mukaan osallistunut
muitakin kuin sotakavereita, naisistakin puhuttiin. Sel-
laiset puheet olivat kantautuneet myös äitini korviin ja
muistan muutaman vanhempieni riidan liittyneen juuri
siihen asiaan. Mielestäni isä ei ollut mikään juoppo,
vaikka muistankin joskus heränneeni hänen yöllisiin ry-
mistelyihinsä palatessaan kotiin niistä sotakavereitten
ravintolatapaamisista. Olin nähnyt isää aika harvoin hu-
malassa, vain joskus Topi-enon tarjotessa hänelle viina-
ryyppyjä. Kotiimme kutsutuille vieraille tarjottiin myös

Heinolaan sijoittuva rikosromaani.

Sodan jälkeen "suuriin ikäluokkiin" syntyneet serkukset Valto ja Ossi ihmettelevät vanhempiensa puhumattomuutta ja salaperäisyyttä ennen sotia tapahtuneista asioista. Sukupolvien yli jatkunutta sukuvihaa pojat joutuvat itsekin kokemaan monimuotoisina kiusantekoina arvaamattomin seurauksin.

Valton ja Ossin oman aktiivisuuden ansiosta salaperäisyyden verho alkaa vähitellen raottua, mutta Valton osalta asiat valkenevat lopullisesti vasta kymmenien vuosien kuluttua, monien traagisten menetysten jälkeen.

Romaani on myös kertomus eri yhteiskuntaluokkiin kuuluvien poikien kaveruudesta, lapsuuden kesien riemuista, sekä nuoruuden tanssilavojen kultaisista ajoista.

BoD

